

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI TARBIYALANIVCHILARINING KREATIV QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHDA MULTIMEDIYA VOSITASINING AHAMIYATI

Egamberdiyeva Muqaddas Gupronqul qizi

Abdusattorova Umida Abdusamat qizi

Guliston davlat universiteti doktorantlari

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8041322>

Annotatsiya. Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda multimedia vositalaridan foydalanishning hozirgi kundagi ahamiyati, imkoniyatlari hamda mazkur multimedialarni joriy qilish bo'yicha samarali metodlar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: kreativ, qobiliyat, axborot, texnologiya, multimedia, sichqoncha, dasturlar, metod, didaktika.

THE IMPORTANCE OF MULTIMEDIA IN DEVELOPING THE CREATIVE SKILLS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL EDUCATORS

Abstract. In this article, the importance and possibilities of using multimedia tools in the development of creative abilities of students in preschool educational organizations, as well as effective methods of introducing these multimedia tools are mentioned.

Key words: creative, ability, information, technology, multimedia, mouse, programs, method, didactics.

ЗНАЧЕНИЕ МУЛЬТИМЕДИА В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКИХ НАВЫКОВ ПЕДАГОГОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В данной статье упоминаются важность и возможности использования мультимедийных средств в развитии творческих способностей учащихся дошкольных образовательных организаций, а также эффективные методы внедрения этих мультимедийных средств.

Ключевые слова: креатив, способность, информация, технология, мультимедиа, мышь, программы, метод, дидактика.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda, talabalarning turli tarbiyalanuvchi -ijodiy faoliyatga ijodiy qobiliyatlari teng emasligi har bir pedagogga aniq va ma'lumdir. Ammo «kreativ qobiliyat nima?» degan savolga nafaqat pedagoglarda balki olim pedagoglar va hatto psixologlarda hozircha aniq bir javob yo'q. Turlicha ta'riflangan «qobiliyat» tushunchalarini ko'rsatib o'tamiz, ular bu tushuncha turli tomonlarini yoritib beradi. Bir qator psixologlar (V.I.Myasishev, A.G.Kovalev, N.E.Peytes, K.I.Platonov¹) qobiliyatini «shaxs xislati» belgisi orqali aniqlaydilar. Bu munosabatda A.G.Kovalevning nuqtai-nazari o'ziga xos hisoblanadi, u «Umumiy psixologiya»ning «qobiliyat» bobida uning mazunini shunday belgilaydi: «qobiliyatni faoliyat talablariga javob bera oladigan inson shaxsi xislatlari jamligi sifatida belgilash mumkin». Ammo bir qator mualliflar

¹ Platonov K.I. Slovo kak fiziologicheskii i lechebnyy faktor (voprosy teorii i praktiki psixoterapii na osnove ucheniya I.P. Pavlova). – M., 1957.

(S.L.Rubnshteyn, V.A.Kuretskiy va boshqalar) «qobiliyat» tushunchasini «shaxsning individual xususiyatlari» orqali ta'riflaydilar. Masalan, «Umumiy psixologiya asoslari»da S.L.Rubnshteyn quyidagicha ta'rif beradi: «Qobiliyat – bu shaxsning murakkab sintetik xususiyati bo'lib, uning faoliyatga layoqatini aniqlab beradi». Shunga yaqin «qobiliyat» tushunchasi haqidagi ta'rif ensiklopediya lug'atida beriladi: «qobiliyat, bu shaxsning individual xususiyati bo'lib ma'lum turdagi faoliyat yuritish uchun sub'ektiv shart hisoblanadi. Bilim, mahorat va ko'nikmalarga bog'liq bo'lmaydi: faoliyat usul va uslublarni egallab olishi mustahkamligi, tezligi va chuqurligi bilan aniqlanadi. Yuzaga kelgan qobiliyatlarini tekshirish qobiliyatni miqdoriy baholash usullarini ishlab chiqishga imkon beruvchi testlar yordamida aniqlanadi. Qobiliyatlar rivojlanishi yuqori darajasi zakovati va iste'dodi tushunchalari bilan ifoda etadi».

Yuqorida aytilganlarini hisobga olib, Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanivchilarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish xususiyatlarni tahlil qilishda alohida xususiyatlarini ham hisobga olish kerak (qobiliyatning alohida tashkil etuvchilarini). Shu bilan birga shaxs alohida hislatlari mosligini hisobga olish va o'rganish ham muhimdir (masalan intellektual va irodaviy). Chunki ularning o'zaro bog'liqligi shaxs qobiliyati ko'rinishlari takrorlanmas, individual xususiyatlarini ifoda etadi. Agarda ana shu tasavvurlarni tarbiyalanivchi shaxsi o'quv faoliyatda ko'rsatadigan kreativ qobiliyatiga ko'chirib tadbqiq qilsak, unda pedagog uchun eng to'g'ri pozitsiya shunday bo'ladi. tarbiyalanivchi shaxsi kreativ qobiliyati – bu ularning ma'lum turdagi o'quv-ijodiy faoliyat talablariga javob bera oladigan va uning natijaliligi darajasi bilan bog'liq hislat va xususiyatlari darajasi sintezidir.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanivchilarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish va ular tuzilishini tushunishda yanada ilgariroq yurish uchun, ularni o'rganish bo'yicha tajribalarga murojaat etish muhim hisoblanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanivchilarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda, tuzilishlarini tekshirishda V.A.Kuretskiy izlanishlari biz uchun qimmatli hisoblanadi, u tarbiyalanivchi larning qu'yidagi matematik qobiliyatlarini ajratib ko'rsatadi:

1. Matematik ma'lumotlarni qabul qilish:

a) matematik materiallarni formalistik qabul qilishga masala formal tuzulshini anglab olish qobiliyati.

2. Matematik ma'lumotlarni qayti ishlash:

a) sonli va hayotiy munosabatda, sonli va belgili simvolikalar doirasida mantiqiy fikrlashga qobiliyati. Matematik simvollar bilan fikrlash qobiliyati.

b) matematik obyektlar, munosabatlar va harakatlarni tez va keng umumlashtirish qobiliyati

v) matematik mulohaza jarayoni va shunga mos harakatlar sistemasini qisqartirish qobiliyati.

3. Umumiy sintetik komponent:

a) aqlning matematik yo'nalganligi».²

Shuni ham aytib o'tish kerakki, matematik qobiliyat komponentlari orasida V.A.Kuretskiy masalasi kreativ qobiliyatlar bilan bir qatorda shaxsning sababli yo'nalganligini ko'rsatuvchi «aqlning matematik yo'nalganligi» ajratib ko'rsatadi. Ammo nima uchun «aqlning matematik

² Krutetskiy V.A. Psixologiya obucheniya i vospitaniya shkolnikov. M. 1976

yo‘nalganligi» oxirgi o‘rinda turishini tushunib bo‘lmaydi. Sabablilik doirasi intellektual faoliyatning ishga tushurish mexanizmi hisoblanadi. Bu ayniqsa P.S.Vigotskiy ishlarida juda aniq ko‘rsatilgan : «Fikr- hali oxirgi bosqich emas, fikrning o‘zi boshqa fikrdan tug‘ilmaydi, balki bizning talabimiz va ishtiyoqimiz, bizning qiziqishlarimiz va tilaklarimizni qamrab olgan bizning ongimiz doirasi sabablaridan kelib chiqadi. Fikr orasida affekligi va irodaviy g‘oya turadi. Faqatgina u fikrlashni tahlil qilishdagi oxirgi «nima uchun?» savoliga javob berishi mumkin». SHu sababli maktab tarbiyalanivchi lari, talabalar kreativ qobiliyati tarkibiy tashkil etuvchilarini tahlil qilib shaxsning sababli-ijodiy faolligi va yo‘nalganligini ularning kreativ qobiliyatining muhim bir qismi sifatida ajratib ko‘rsatish to‘g‘ri bo‘ladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda zamonaviy kompyuterlardan foydalanish endigina boshlanmoqda. Hozirgi vaqtda bu maktabgacha ta‘lim tizimida jiddiy o‘zgarishlar qilish zarurati bilan bog‘liq. Ushbu o‘zgarishlarning muvaffaqiyati maktabgacha ta‘lim muassasasining ilmiy, uslubiy va moddiy-texnik bazasini yangilash bilan bog‘liq hisoblanadi. Yangilanishning muhim shartlaridan biri yangi axborot texnologiyalaridan foydalanishdir [3].

Jamiyat va ishlab chiqarishning zamonaviy rivojlanishi sharoitida dunyoni moddiy, energiya va mehnat resurslaridan kam bo‘lmagan axborot resurslarisiz tasavvur qilib bo‘lmaydi. Zamonaviy axborot maydoni nafaqat boshlang‘ich maktabda, balki maktabgacha yoshdagi bolalarda ham kompyuter bilimlarini talab qilmoqda. Bugungi kunda axborot texnologiyalari ota-onalar, o‘qituvchilar va mutaxassislarining erta ta‘lim sohasidagi imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirmoqda. Zamonaviy kompyuterdan foydalanish imkoniyatlari bolaning qobiliyatlarini rivojlantirishni to‘liq va muvaffaqiyatli amalga oshirishga imkon beradi.

An‘anaviy texnik o‘qitish vositalaridan farqli o‘laroq, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bolani nafaqat katta hajmdagi tayyor, qat‘iy tanlangan, to‘g‘ri tashkil etilgan bilimlar bilan to‘ldirishga, balki intellektual, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga imkon beradi va bu juda muhimdir. Kompyuterning bir vaqtning o‘zida matn, grafik, ovoz, nutq, video ko‘rinishidagi ma‘lumotlarni takrorlash, ma‘lumotlarni eslab qolish va katta tezlikda qayta ishlash qobiliyati mutaxassislarga bolalar uchun barcha mavjud o‘yinlardan tubdan farq qiladigan yangi faoliyat vositalarini yaratishga imkon beradi. Bularning barchasi uzluksiz ta‘limning birinchi bo‘g‘ini bo‘lgan maktabgacha ta‘limga sifat jihatidan yangi talablar qo‘yadi, uning asosiy vazifalaridan biri bola shaxsining boyitilgan rivojlanishiga zamin yaratishdir.

Maktabgacha ta‘lim tashkiloti tarbiyalanivchilarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda kreativ shaxsning ko‘rsatib o‘tgan sifatleri ma‘lum qiziqishga ega bo‘lsa ham, biroq ko‘rsatib o‘tilgan tarkibiy qismlarning juda ko‘pqirraliligi, ajratilganlik, iearxik bog‘liqmasligi ko‘zga tashlanib turibdi.

REFERENCES

1. O‘zbekiston Respublikasining 2019 yil 16-dekabrda “Maktabgacha ta‘lim va tarbiya to‘g‘risida”gi O‘RQ-595 sonli qonuni.
2. Aliyev A. O‘quvchilarning ijodkorlik qobiliyati. –Toshkent: O‘qituvchi, 1991. 40bet.
3. Axmedov A.A. Ilmiy tadqiqot asoslari. – Qarshi.: 2002. 110 b.
4. Макарова В.Н, Ставцева Е.А. (2018). Использование мультимедийных средств в развитии природоведческой лексики детей дошкольного возраста. “Наука и образовании”. 271 С.

5. Xalikova U.M. (2020). Maktabgacha ta'lim muassasalarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning dolzarbligi. Интернаука, 13-2, С. 78-79.